

Remisspromemoria Ökad kompetens om neuropsykiatriska svårigheter och sex och samlevnad i lärarutbildningarna (U2020/00176/UH)

Sammanfattning

Remisspromemorian *Ökad kompetens om neuropsykiatriska svårigheter och sex och samlevnad i lärarutbildningarna* föreslår förändrade krav i förskolläraryrket, grundlärares-, ämneslärares- och yrkesläraresexamen i syfte att

- 1) säkerställa studenternas kompetens i fråga om neuropsykiatriska svårigheter.
- 2) öka nyutexaminerade lärares förmåga att reflektera och kommunicera kring frågor som rör identitet, sexualitet och samlevnad (s. 4).

De föreslagna förändringarna består av

- 1) att det befintliga examensmålet *"visa förmåga att identifiera och i samverkan med andra hantera specialpedagogiska behov"* får tillägget *"inbegripet specialpedagogiska behov hos barn [alt.] elever med neuropsykiatriska svårigheter"* inom alla lärarutbildningarna.
- 2) tillägg av ytterligare ett mål 2) *"visa förmåga att kommunicera och reflektera kring frågor som rör identitet, sexualitet och samlevnad"* för grundläraresexamen F-3 respektive grundläraresexamen med inriktning mot fritidshem samt ämnesläraresexamen.

Ställningstagande (1)

Jönköping University instämmer i remisspromemorian konstaterande att det finns ett stort behov av specialpedagogisk kompetens i skolans verksamheter. Dock stödjer vi inte förslaget till förändring genom av skäl som anges nedan:

- Det är problematiskt att använda begreppet *neuropsykiatriska* i detta sammanhang som utifrån underlaget U2020/00176/UH kan tolkas innebära att, för en stor andel elever har biologiska mekanismer (läs problematik avseende dessa biologiska mekanismer) en stor betydelse för deras fungerande. Begreppet pekar på att det handlar om en avvikande funktion i hjärnan och i neurologiska funktioner. Enligt Statens Medicinsk-Etiska Råd (Smer) är det "tveksamt att använda termen 'neuropsykiatri' som ett paraplybegrepp där bland annat ADHD ingår, eftersom det antyder att biologiska mekanismer här spelar större roll än vid andra psykiatriska diagnoser" (s. 10). Se vidare Statens Medicinsk-Etiska Råds rapport (2015:2) rapport med kritik mot detta.
- Det tillägg i examensmålet som föreslås, innebär att en viss typ av funktionsnedsättningar/svårigheter sätts i centrum. Det finns därmed en risk för att lärarstudenters förberedelse för att hantera specialpedagogiska behov som uppstår i samband

med en rad andra funktionsnedsättningar (syn- och hörselnedsättningar, begränsade motoriska funktioner, medicinska diagnoser som diabetes etc) får ett minskat utrymme eller i värsta fall åsidosätts helt. Detta kan inte ses ligga i linje med målsättningen om en ökad likvärdighet i skolan.

- Förutom begränsad förmåga att möta elever med varierande funktionsnedsättningar, finns det risk för att blivande lärare inte förbereds för att uppmärksamma och stödja andra grupper av elever, t.ex. elever som har en något lägre kognitiv förmåga ("gråzonseleverna") vilka riskerar att inte nå kunskapsmålen, elever med annan språklig bakgrund, elever som kommer från svåra socio-ekonomiska förhållanden eller andra utsatta livssituationer (t.ex. hem präglade av sjukdom, psykisk ohälsa, missbruk, kriser och trauman).
- Den föreslagna ändringen i examensordningen innehåller formuleringen "specialpedagogiska behov **hos** elever med neuropsykiatriska svårigheter". Den skrivningen signalerar starkt att problematiken ligger på individnivå, dvs orsaken och därmed också åtgärderna kommer att riktas mot den enskilde eleven som blir "problembäraren". En sådan skrivning undergräver strävanden mot att skolan ska skapa förutsättningar för alla barn och elever, dvs en differentierad och inkluderande undervisning som bygger på elevers reella delaktighet. Det är mötet mellan elevers behov/förutsättningar **och** lärandemiljöns utformning och krav som borde vara det centrala i lärarstudenternas utbildning, dvs att studenterna i högre grad får förståelse för sambandet mellan individen och de möjligheter, men även hinder, som skolmiljön kan skapa för elevens lärande och utveckling.
- Den formulerade beskrivningen av en "grupp" elever med neuropsykiatriska svårigheter är missvisande, eftersom det **alltid** handlar om individer och därmed individuellt skilda förutsättningar och behov. Enligt skolans målsättning ska hänsyn tas till varje enskilt barn/enskild elev oavsett om det handlar om en funktionsnedsättning eller inte.
- Skolpersonalens bristande kompetens om neuropsykiatriska svårigheter, vilket olika rapporter påvisar, handlar om skolverksamhetens befintliga personalstyrka. Vi är medvetna om att det finns ett stort kompetensutvecklingsbehov ute i skolorna, men det behovet kan inte lösas genom nuvarande lärarutbildning. Förutom att det ska vara ett självklart innehåll i lärarutbildningen med syfte att ge blivande lärare en god förberedelse för kommande utmaningar i yrkeslivet, måste det parallellt göras kraftfulla insatser bland personal med äldre utbildningsbakgrund och inte minst för all obehörig personal ute i landets skolor.

Förslag (1)

Mot bakgrund av ovanstående resonemang föreslår vi att målet utvidgas med tillägget "på skol-, grupp- och individnivå", dvs att målet i sin helhet blir "*visa förmåga att identifiera och i samverkan med andra hantera specialpedagogiska behov på skol-, grupp- och individnivå*".

Ställningstagande (2)

Jönköping University instämmer i remisspromemorian konstaterande att det finns behov av ökad förmåga att reflektera och kommunicera kring frågor som rör identitet, sexualitet och samlevnad hos nyutexaminerade lärare och stödjer förslag till förändringar genom tillägg av examensmålet "*visa förmåga att kommunicera och reflektera kring frågor som rör identitet, sexualitet och samlevnad*" för grundlärarexamen F-3 respektive grundlärare med inriktning mot fritidshem samt ämneslärarexamen.

Kompletterande synpunkter på remisspromemorian

Redan idag är antalet examensmål i lärarutbildningarna omfattande i jämförelse med andra högskoleutbildningar. Att lägga till innehåll i utbildningarna genom tillägg av fler examensmål med nytt innehåll eller tillägg till befintliga examensmål kommer troligtvis att leda till än mer komplexa utbildningar och en ökad risk för att examensmålet får begränsat utrymme i kurs och examination. Att landets lärarstudenter får en ökad kompetens om neuropsykiatriska funktionshinder samt sex och samlevnad är önskvärt men en sådan förändring bör inte ske utan förslag på vilket annat innehåll i utbildningen som ska reduceras. Vi efterfrågar därför en helhetsbild och en översyn av alla examensmål för varje inriktning.

Den högst begränsade del av lärarutbildningarna som ska täcka det omfattande och komplicerade kunskapsområdet som specialpedagogiken utgör, är redan i dagsläget en omöjlighet. Utöver kunskaper om elevers varierande behov och förutsättningar, funktionsnedsättningar och svårigheter ska utbildningen bli rymma specialpedagogiska teorier och perspektiv, forskning inom kunskapsområdet, nationella och internationella styrdokument/överenskommelser, förebyggande insatser, kartläggning, pedagogiska utredningar, extra anpassningar, särskilt stöd, åtgärdsprogram, samverkan med interna och externa stödfunktioner och aktörer, kompensatoriska hjälpmedel, juridiska och etiska aspekter, specialpedagogiskt förhållningssätt och bemötande m.m. på liten andel av utbildningarnas kurser.

Agneta Marell
Rektor, Jönköping University